

بررسی تطبیقی آزمون کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی بین سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶

مهدی محمدی

عضو هیات علمی گروه علوم کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

امیر متقی دادگر

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم کتابداری دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

هدف: بررسی سوال‌های آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی بین سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ هدف اصلی این بررسی است. مشخص کردن نقاط قوت و ضعف آزمون‌ها، میزان مطابقت سؤال‌های طرح شده با محتوی درسی این حوزه در طول کارشناسی و معرفی منابع هسته برای داوطلبان، از هدف‌های دیگری است که این پژوهش به دنبال دارد.

روش: تحقیق حاضر با استفاده از روش تحلیل محتوی، سؤالات آزمون کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی را بین سال‌های ۸۱-۸۶ مورد بررسی قرار داده است.

یافته‌ها: نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بیش از نیمی از دروس تدریس شده در طول چهار ساله کارشناسی، در آزمون‌های کارشناسی ارشد هیچ نقشی ندارند. در آزمون دانشگاه‌های دولتی ۵۴ درصد از سوال‌ها، به چهار درس: «مرجع شناسی»، «کتابخانه و کتابداری»، «فهرست‌نویسی» و «مجموعه‌سازی» اختصاص داشته و در آزمون دانشگاه آزاد ۶۵ درصد از سوال‌ها به چهار درس «مجموعه‌سازی»، «مواد و خدمات کودکان و نوجوانان»، «کتابخانه و کتابداری» و «رده‌بندی» مربوط بوده است. در پایان، با توجه به فراوانی سؤالات طرح شده از هر منبع درسی در طول سال‌های مورد بررسی، منابع هسته هر دو آزمون به تفکیک معرفی شده‌اند.

واژه‌های کلیدی: آزمون کارشناسی ارشد. علوم کتابداری و اطلاع رسانی. دانشگاه‌های دولتی. دانشگاه آزاد اسلامی.

مقدمه

نمی‌دانم در گروه بحث کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران عضو هستید یا خیر؟ اعضای این گروه، همه سال هم‌زمان با برگزاری آزمون کارشناسی ارشد، نامه‌هایی را دریافت می‌کنند که حاکی از نارضایتی دانشجویان از آزمون به عمل آمده می‌باشد. هر کسی متناسب با ادبیات خود نارضایتی خود را بیان می‌کند. برخی گلایه دارند که تا کی باید شاهد سوال‌های معارف اسلامی در آزمون کارشناسی ارشد کتابداری باشیم؟ چرا این سوالات در دروس دیگر و حتی رشته‌های نزدیک به آن حوزه مطرح نیستند؟ برخی دیگر، از سوال‌های تخصصی، ناراضی‌اند که این سوال‌ها ربطی به کتابداری نداشته و طراحان، سوالات را متناسب با دروس تدریس شده در طول دوره کارشناسی طرح نکرده‌اند. البته دامنه این نارضایتی‌ها فقط به گروه بحث ختم نشده، بلکه گردهمایی‌ها و همایش‌های تخصصی نیز مکان مناسبی است تا دانشجویان صدای اعتراض خویش را به گوش اساتید و متخصصان این حوزه برسانند. همایش اخیر «چالش‌های علم اطلاعات» که در تاریخ ۹ و ۱۰ خرداد در دانشگاه اصفهان برگزار شد، شاهد نخستین هم‌اندیشی آزمون کارشناسی ارشد این حوزه نیز بود. وقتی بیانیه پایانی این هم‌اندیشی قرائت شد، نشانه‌های عدم رضایت را می‌توانستید در چهره‌های مخاطبان ببینید. البته در این مدت به فراخور حال و متناسب با افق دید طراحان آنها، اقداماتی هم انجام شده که به طور مثال می‌توان به ارسال طومار از سوی گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه بیرجند به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اشاره کرد. اما اقدام جدی و پایه‌ای مبتنی بر پژوهش که با مشارکت همگانی همراه باشد و نقطه نظر کل جامعه کتابداری ایران را منعکس کند صورت نگرفته است.

تعدد مراکز سنجش و برگزاری آزمون‌های کارشناسی ارشد، مانند وزارت علوم تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی و اعمال سیاست‌های خاص از سوی هر کدام از این مراکز، دامنه

این آشنفنگی را دو چندان کرده و سرگردانی دانشجویان کتابداری را بیشتر می‌کند. چنانچه شخصی قصد شرکت در هر سه آزمون را داشته باشد نمی‌تواند از مطالعات مرحله قبلی خود در آمادگی به آزمون دیگر بهره بگیرد و به ناچار باید مطالعات مستقلی را متناسب با سیاست‌های آن مراکز انجام دهد که این کار باعث اتلاف انرژی و توان سرمایه‌های این حوزه می‌گردد. به طوری که، در بعضی موارد دیده می‌شود داوطلبان انرژی خود را برای شرکت در یک آزمون ذخیره کرده و در آزمون‌های بعدی شرکت نمی‌کنند و آزمون‌های به عمل آمده با شرکت تمام دانش‌آموختگان آن حوزه به عمل نمی‌آید و شاهد هستیم که دانشجویان بسیار مستعدی هستند که در این آزمون‌ها پذیرفته نمی‌شوند.

تجربه شرکت در آزمون‌ها و همکاری با گروه‌های آموزشی و انتشار آثاری در این خصوص، ما را بر آن داشت که پژوهش نوینی در این زمینه به عمل آورده و بتوانیم گامی هرچند کوچک در شناسایی این معضل برداشته باشیم. چرا که معتقدیم ایجاد هرگونه تغییر و تحول نیازمند مطالعه جدی و دقیق از شرایط فعلی بوده و بدون بهره‌گیری از تحقیقات مفصل نمی‌توان همه زوایای آن موضوع را مورد کنکاش قرار داد.

بیان مسئله

امتحان یا آزمون، متداول‌ترین وسیله سنجش و بازدهی یادگیری است. ارزشیابی از یک طرف عامل کنترل‌کننده همه عناصر تعلیم و تربیت (هدف، برنامه، روش و مسائل آموزشی) و از طرف دیگر، ابزاری برای شناخت و هدایت فعالیت‌های تحصیلی فراگیران به شمار می‌رود. به عقیده بیشتر صاحب‌نظران و کارشناسان، هدف اصلی آزمون، گزینش بهترین و شایسته‌ترین افراد علاقه‌مند، مستعد و دارای پیشینه تحصیلی عالی است. بنابراین، برای مشخص کردن میزان دقت و صحت آزمون‌ها، لازم است میزان موفقیت آزمون‌های مختلفی که تا کنون برگزار شده است بررسی شود. گزارش‌ها حاکی از این است که درصد کمی از فارغ‌التحصیلان مستعد کتابداری به مقطع کارشناسی ارشد این رشته راه می‌یابند. در حالی که همه

ساله تعدادی از کارشناسان غیرکتابداری از رشته‌هایی چون زبان انگلیسی، زبان فرانسه، پرستاری، کشاورزی و مانند آنها پذیرفته می‌شوند که گاه علاقه و شناخت واقعی از این رشته ندارند. احتمالاً این عده پس از اتمام تحصیلات نیز به حرفه‌هایی غیر از کتابداری روی می‌آورند (کیانی، ۱۳۷۴، ص ۴۹). دقت در انتخاب مناسب‌ترین دانشجویان، بازده اقتصادی سرمایه‌گذاری در آموزش عالی را بالا می‌برد و موجب پویایی و موفقیت نظام آموزشی خواهد شد. بر این اساس، گزینش نادرست دانشجو برای دوره کارشناسی ارشد، سبب اتلاف سرمایه ملی و عدم بهره‌گیری صحیح از فارغ‌التحصیلان این رشته است. با توجه به هزینه‌های زیادی که دولت و مردم برای تحصیلات عالی می‌پردازند و وضعیت اشتغال و کارایی فارغ‌التحصیلان، ضروری است که در گزینش دانشجو توجه و دقت بیشتری مبذول گردد. از نظر برخی صاحب‌نظران و کارشناسان این رشته، یکی از مهم‌ترین دلایل بروز چنین موقعیتی در کتابداری از شیوه برگزاری آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی ناشی شده است (داورپناه، ۱۳۸۳، ص ۱۴).

اهمیت پژوهش

آموزش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، امروزه از کاری مطلوب به امری ضروری تبدیل شده است. از این رو، احساس نیاز به تغییر در برنامه‌های درسی، در همه رشته‌ها، در برنامه اجرایی وزارت علوم تحقیقات و فناوری احساس می‌شود. این وزارتخانه با صدور آئین‌نامه‌ای در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۱۰ به دانشگاه‌های دارای هیات ممیزه اجازه داد تا برنامه‌های آموزشی رشته‌های مختلف را با نیازهای امروز و فردای کشور هماهنگ کنند. اهداف آئین‌نامه چنین بیان شده است:

۱. انطباق هرچه بیشتر برنامه‌های درسی با نیازهای جامعه؛
۲. نهادینه کردن برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه‌ها؛
۳. روزآمد شدن برنامه‌های درسی با تحولات دانش بشری؛

۴. تناسب هرچه بیشتر برنامه‌های درسی با امکانات و توانایی‌های دانشگاه‌ها (جوکار؛ حمدی پور، ۱۳۸۰، ص ۱۰)

هرچند گروه‌ها در سرفصل‌ها و دروس، برخی تغییراتی را اعمال کرده‌اند اما امتحان کارشناسی ارشد به شیوه قبلی و همچنان به صورت متمرکز برگزار می‌شود. افراد و یا دانشگاه‌های محدودی در طراحی سوال‌های این آزمون‌ها نقش دارند و آنها هم اغلب سیاست‌ها و رویه‌های گروه خود را در طراحی سوال‌ها اعمال می‌کنند. نتیجه این مسابقه نابرابر این است که دانشجویان مستعد دانشگاه‌های فاقد هیات ممیزه و یا فاقد نماینده در طراحی سوال‌ها، علی‌رغم شایستگی، مسابقه را به دانشجویان اساتید طراح سوال واگذار می‌کنند. تدریس دروس مختلف در دانشگاه‌ها، عدم رویه مشترک در معرفی منابع، طراحی سوال‌ها از سوی اشخاص و یا دانشگاه‌های خاص براساس سلیقه، سردرگمی‌هایی را برای شرکت‌کنندگان این آزمون‌ها بوجود آورده است. روشن ساختن کم و کاستی‌های روش‌های بکار گرفته شده در سال‌های اخیر، نیازمند انجام پژوهش‌های متعدد در این خصوص است. شاید بتوان در نگاه اول، بر پژوهش حاضر اهمیت‌های زیر را متصور شد:

اولاً: سیاست‌گذاران را از نقاط قوت و ضعف روش‌های بکار گرفته شده در طول سالیان اخیر آگاه کند؛
ثانیاً: استادان و طراحان سوال‌ها را با نقاط قوت و ضعف آزمون‌های قبلی آگاه کرده، و آنها را در طراحی سوال‌های مناسب با مواد تدریس شده در طول دوره کارشناسی، بدون تاکید بر چند حوزه خاص یاری کند؛
ثالثاً: منابع هسته هر آزمون را برای شرکت‌کنندگان معرفی کرده و شرایط رقابت برابری را بوجود آورد.

هدف پژوهش

هدف این مقاله بررسی سوال‌های آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی بین سال‌های ۱۳۸۱-

۱۳۸۶ است. مشخص کردن نقاط قوت و ضعف آزمون‌ها، میزان مطابقت سوال‌های طرح شده با محتوای تدریسی این حوزه در طول دوره کارشناسی و معرفی منابع هسته برای داوطلبان، هدف‌های دیگری است که این پژوهش به دنبال آن است.

سوال‌های پژوهش

این پژوهش قصد دارد به سوالات زیر پاسخ دهد:

۱. پراکندگی سوال‌های آزمون کارشناسی ارشد در امتحان‌های ورودی دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی چگونه می‌باشد؟
۲. آیا سوال‌های طرح شده با دروس آموزشی این دوره در طول ۴ سال کارشناسی تناسب دارند؟
۳. آیا بین سوال‌های طرح شده برای آزمون دانشگاه‌های تحت نظر وزارت علوم و تحقیقات و فناوری و دانشگاه آزاد تفاوت وجود دارد؟
۴. منابع هسته برای شرکت در آزمون‌های کارشناسی ارشد دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی کدامند؟

پیشینه پژوهش

علاوه بر نظریات مطرح شده، پژوهشگران، تحقیقاتی را نیز در این خصوص انجام داده‌اند. با توجه به تاکید بیشتر این بررسی به آزمون‌های کارشناسی ارشد، مشخص شد که در این خصوص تحقیقات چندانی به عمل نیامده، اما سرفصل‌ها و محتوای دروس، در پژوهش‌های متعددی بررسی شده بودند. به خاطر نیاز و وابستگی شدید آزمون‌های کارشناسی ارشد به سرفصل‌ها و محتوای دروس، سعی کردیم که این گونه تحقیقات را نیز مد نظر قرار دهیم. از نمونه‌های بارز این پژوهش‌ها، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

کیانی (۱۳۷۴) با مقایسه نظام آموزش کتابداری قبل و بعد از انقلاب دریافت که برنامه‌ریزی‌های آموزشی متمرکز در رشته‌های دانشگاهی و تعمیم آن در

سراسر کشور بدون توجه به نظرات و پیشنهادات گروه‌های آموزشی در استان‌ها و نیازهای خاص آنان، سبب یکسویه نگرستن به مسائل آموزشی و عدم موفقیت کامل در اجرای صحیح برنامه‌های تعیین شده می‌گردد. وی یادآوری کرد که حرفه کتابداری به پذیرش دانشجویان علاقه‌مند، توانا و دارای صفات خاصی نیاز دارد، پذیرش دانشجو با شیوه موجود بدون اینکه تاثیر مثبتی در روند کمی یا کیفی کتابداری ایران برجای بگذارد باعث اتلاف بیشتر سرمایه ملی و عدم بهره‌وری لازم از فارغ‌التحصیلان این حوزه می‌گردد.

حری (۱۳۷۸) در خصوص روند آموزشی حاکم بر کتابداری معتقد است: «تجربه تا کنون نشان داده است، برنامه‌ریزی متمرکز از این گونه نارسایی‌ها خالی نیست. ضرورت دارد که گروه‌ها مستقلاً به برنامه‌ریزی بپردازند. بدیهی است قالب‌های کلی را می‌توان در ارگانی متمرکز تعیین کرد، ولی تهیه ریز دروس و برنامه را باید به گروه‌ها وا گذاشت. در چنین صورتی است که می‌توان رقابت سالم علمی میان گروه‌های آموزشی پدید آورد». وی سرگردانی در گزینش دانشجو و نداشتن ضابطه مشخص برای آن را یکی از معضلات این حوزه عنوان می‌کند و معتقد است بیشتر افرادی که وارد مقاطع مختلف این رشته می‌شوند قدم در تاریکی می‌گذارند. بازتاب این بیگانگی را در کلیه مقاطع - کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد - می‌توان یافت. حری نتیجه‌گیری می‌کند که برای بهبود و ایجاد پویایی بیشتر در این رشته باید کلیه عناصر آموزشی، اعم از گروه‌ها، برنامه‌ها، مدرسان، تجهیزات و شرایط ورود یا خروج دانشجویان مورد بازنگری دقیق و جدی قرار گیرد.

دیانی (۱۳۷۹) در یک بررسی دیگر، به بیان ناکارآمدی آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداخت. وی دریافت که ۶۶ واحد (۴۹ درصد) از درس‌هایی که در دوره کارشناسی تدریس می‌شوند مستقیماً در آزمون‌های کارشناسی ارشد کتابداری حضور ندارند، در حالی این ۶۶ واحد نیمی از دوران تحصیل در دوره کارشناسی را به خود اختصاص داده است که برای ورود به دوره کارشناسی ارشد حضور یا عدم حضور آنها در ذهن داوطلب تاثیری ندارد.

وی با مقایسه ۶۸ واحد تاثیرگذار در آزمون کارشناسی ارشد دریافت که این سوالات به نسبت علمی توزیع نشده است. دینانی یکی دیگر از دلایل ناکارآمدی آزمون کارشناسی ارشد را اختصاص ۸۳/۵ درصد از پرسش‌های تخصصی به چهار درس سازماندهی مواد، خدمات مرجع، مجموعه سازی و کتابخانه و کتابداری می‌داند.

ذاکری فرد (۱۳۸۱) به منظور سنجش دیدگاه دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی پیرامون عوامل مرتبط با جایگاه زبان انگلیسی، پرسشنامه‌ای را در بین ۱۶۲ دانشجوی مقطع کارشناسی دانشگاه‌های فردوسی، تهران، اهواز و شیراز توزیع کرد. یافته‌های وی نشان داد که دانشجویان معتقدند که تعداد واحدهای زبان عمومی و تخصصی کم بوده و برنامه‌های درسی آموزش عالی در خصوص زبان انگلیسی مناسب با نیازهای دانشجویان نیست. نداشتن اطلاعات کافی در مورد زبان انگلیسی یکی از عوامل موثر در آزمون کارشناسی ارشد به شمار می‌رود و افراد برای ادامه تحصیل در دوره کارشناسی ارشد در داخل و خارج به یادگیری زبان انگلیسی نیاز مبرم دارند.

داورپناه (۱۳۸۳) در «آسیب شناسی سوالات آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی و عدم تطابق آن با واحدهای درسی دوره کارشناسی» درصدد بود که دریابد، چه اندازه شیوه فعلی آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی در گزینش این رشته موفق عمل کرده است؟ و اینکه آیا سوالات تخصصی آزمون کارشناسی ارشد، متناسب با آموزش‌های دوره کارشناسی این رشته است؟ برای پاسخگویی به پرسش‌های فوق، سوالات آزمون کارشناسی ارشد و اطلاع‌رسانی ایران را طی پنج سال ۱۳۷۶-۱۳۸۰ بررسی کرده و از دانشجویان پذیرفته شده در دوره کارشناسی ارشد این رشته در دانشگاه‌های فردوسی مشهد، شهید چمران اهواز و تهران و اعضای هیات علمی گروه‌های آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های تحت پوشش وزارت علوم و تحقیقات و فناوری نظر خواهی کرده‌اند. یافته‌های وی نشان داد که میان سوالات طرح شده و تعداد واحدهای هر یک از عناوین درسی تناسب وجود ندارد. اعضای هیات علمی

پاسخ دهنده به این پژوهش نیز به تناسب بین مواد امتحانی و سوال‌های آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دیدگاه مثبتی نداشتند.

دیانی (۱۳۸۵) در سرسخن خود تحت عنوان «کتاب‌های مرجع دیروز، میداندار آزمون کارشناسی ارشد امروز» عنوان می‌کند که وجود چند مشکل رایج در آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، مانع پذیرش دانشجویان نخبه می‌گردد. وی این عوامل را پرسش‌های معارف اسلامی، ابهام در درک مطالب تخصصی کتابداری، بی‌دقتی در طرح پرسش‌های کتابداری و اطلاع رسانی، اعلام نکردن فهرست منابعی که سوال‌های آزمون از آنها طرح شده، نبود موازنه در کمیت پرسش‌های آزمون به نسبت ساعت‌های مواد تدریسی و تاکید بر طرح سوال از کتابهایی که به عنوان کتاب درسی در سال‌های بسیار دور یا در سال‌های اخیر از سوی سازمان سمت چاپ شده‌اند می‌داند. وی با بررسی سوال‌های ۷۶-۱۳۸۳ منابعی را معرفی می‌کند که اکثر آنها عربی بوده و به تعبیر ایشان جز در دانشکده‌های ادبیات و الهیات مورد توجه و استفاده نیستند و حتی ممکن است برخی از آنها در بسیاری از کتابخانه‌های ایران وجود نداشته باشد. دیانی معتقد است که برخی از این کتاب‌ها در کتابخانه‌های گروه‌های کتابداری که درس مرجع شناسی را تدریس می‌کنند وجود ندارد. وی مورد سوال قرار گرفتن این‌گونه منابع را نوعی بی‌دقتی دانسته و عنوان می‌کند که محتوای درس‌های مواد و خدمات مرجع، متکی به کتاب مرجع شناسی، با محتوای نامناسب با شرایط و امکانات روز است.

آنچه از جمع‌بندی پژوهش‌های صورت گرفته به دست می‌آید، به جز دو پژوهش، پژوهش دیگری در خصوص آزمون کارشناسی ارشد صورت نگرفته و بقیه پژوهش‌ها به مسائل و مشکلات موجود در سرفصل‌ها و نحوه اجرا و ارائه آنها در گروه‌های مختلف پرداخته‌اند. لذا به نظر می‌رسد که هیچ‌یک از تحقیقات گفته شده به این رویکرد به موضوع پرداخته است.

جامعه، روش و ابزار گردآوری داده‌ها

جامعه این پژوهش کلیه سوالات آزمون‌های کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه آزاد اسلامی بین سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۶ است. با توجه به محدود بودن سوال‌ها، تک تک آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته و از نمونه‌گیری خودداری شده است. نحوه بررسی به این ترتیب بود که کلیه موضوعات تخصصی کتابداری در ۱۶ حوزه مطابق جدول ۱ دسته‌بندی و وابستگی هر کدام از سوال‌ها به موضوعات فوق مشخص گردید. در انتها، با استفاده از روش تحلیل محتوی، منبع هر یک از سوال‌ها مشخص شده و منابع هسته هر دو آزمون در جدول‌های جداگانه معرفی شده‌اند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در پاسخ به سوال اول، «پراکندگی سوال‌ها در طول سال‌های متمادی در آزمون دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی» و سوال دوم پژوهش «آیا سوال‌های طرح شده با دروس آموزشی این دوره در طول ۴ سال کارشناسی تناسب دارد؟» داده‌های جدول ۱ و ۲ تهیه شده است. جدول ۱ پراکندگی سوال‌های آزمون را در امتحان‌های دانشگاه‌های دولتی و جدول ۲ این موضوع را در آزمون دانشگاه آزاد اسلامی نشان می‌دهد. با توجه به تفاوت بین مواد تدریس شده و آزمون کارشناسی ارشد کتابداری گرایش پزشکی، از بررسی این گرایش خودداری شده است. مطابق داده‌های جدول ۱، دروس تخصصی کتابداری در ۱۶ دسته و ۴۸ واحد دسته‌بندی شده‌اند. نگاه اولیه به این جدول، نشان می‌دهد که فقط ۴۳ درصد مورد آزمون قرار گرفته‌اند. با توجه به عدم طراحی سوال از برخی از دروس در طول سال‌های متمادی، می‌توان گفت که در سال ۸۱ (۳۷ واحد)، در سال ۸۲ (۴۳ واحد)، در سال ۸۳ (۴۱ واحد)، سال ۸۴ (۴۳ واحد)، و سال ۸۵ (۴۱ واحد) و سال ۸۶ (۴۱ واحد) مورد آزمون قرار گرفته‌اند. به عبارت دیگر، نزدیک به ۷۰ واحد (بدون محاسبه دروس عمومی) تحصیلی دانشجویان در دوره کارشناسی مورد آزمون قرار نمی‌گیرند.

عنوان درس	تعداد واحد	۱۳۸۱		۱۳۸۲		۱۳۸۳		۱۳۸۴		۱۳۸۵		۱۳۸۶		جمع ف %	
		ف	%	ف	%	ف	%	ف	%	ف	%	ف	%		
مرجع‌شناسی عمومی	۴	۲۰	۲۲/۲	۱۳	۱۴/۴	۱۴	۱۵/۵	۱۳	۱۴/۴	۱۵	۱۶/۷	۱۰	۱۱/۲	۸۵	۱۵/۷
کتابخانه و کتابداری	۳	۱۱	۱۲/۲	۱۵	۱۶/۷	۹	۱۰	۱۳	۱۴/۴	۱۵	۱۶/۸	۱۷	۱۸/۸	۸۰	۱۴/۸
فهرست‌نویسی	۶	۲۰	۲۲/۲	۱۵	۱۶/۷	۱۲	۱۳/۳	۷	۷/۹	۹	۱۰	۹	۱۰	۷۲	۱۳/۴
مجموعه سازی ا.ا. ۲	۴	۹	۱۰	۵	۵/۶	۱۱	۱۲/۲	۱۴	۱۵/۵	۷	۷/۹	۱۱	۱۲/۲	۵۷	۱۰/۶
بانگهای اطلاعاتی	۳	۵	۵/۶	۷	۷/۹	۶	۶/۷	۵	۵/۶	۱۸	۲۰	۱۰	۱۱/۲	۵۱	۹/۴
انبات کورگان	۲	۷	۷/۹	۶	۶/۷	۸	۸/۸	۶	۶/۷	۳	۳/۳	۵	۵/۶	۳۵	۶/۵
رده‌بندی	۶	۶	۶/۷	۷	۷/۹	۵	۵/۶	۶	۶/۷	۳	۳/۳	۶	۶/۷	۳۳	۶/۱
گزارش نویسی	۲	۱	۱	-	-	۷	۷/۹	۷	۷/۹	۱۰	۱۱/۲	۷	۷/۹	۳۲	۵/۹
اداره کتابخانه	۳	۵	۵/۶	۳	۳/۳	۶	۶/۷	۶	۶/۷	۱	۱	۱۰	۱۱/۲	۳۱	۵/۷
مرجع‌شناسی اسلامی	۲	-	-	۴	۴/۴	۵	۵/۶	۵	۵/۶	۴	۴/۴	۱	۱	۱۹	۳/۵
اصول کار مرجع	۲	۵	۵/۶	۳	۳/۳	۲	۲/۲	۳	۳/۳	۱	۱	۱	۱	۱۵	۲/۸
مرجع‌شناسی تخصصی	۲	-	-	۴	۴/۴	۲	۲/۲	۱	۱	۲	۲/۲	۱	۱	۱۰	۱/۹
خدمات نوسازان	۲	-	-	۳	۳/۳	۳	۳/۳	۳	۳/۳	-	-	-	-	۹	۱/۷
ساختن و تجهیزات	۲	-	-	۴	۴/۴	-	-	-	-	۲	۲/۲	-	-	۶	۱/۱
مفاهیم آرشیو	۲	۱	۱	۱	۱	-	-	۱	۱	-	-	۲	۲/۲	۵	۹/۱
سمعی و بصری	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۰
جمع	۴۸	۹۰	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۵۴۰	۱۰۰

جدول ۱. فراوانی سوالات آزمون کارشناسی دانشگاه های دولتی به تفکیک دروس

سال	تعداد واحدها	۱۳۸۱		۱۳۸۲		۱۳۸۳		۱۳۸۴		۱۳۸۵		۱۳۸۶		جمع
		ف	%	ف	%	ف	%	ف	%	ف	%	ف	%	
دروس														
مجموعه سازی ۲ ا	۴	۲۰	۲۰	۲۷	۲۲/۵	۲۰	۲۱	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۱۳۷
مواضع خدمات کودکان و نوجوانان	۲	۲۰	۲۰	۲۰	۱۶/۷	۲۰	۲۱	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۱۲۰
کتابخانه و کتابداری	۳	۲۵	۲۵	۱۸	۱۵	۷	۷/۴	۱۲	۱۲	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۹۲
رده بندی	۶	۱	۱	۱۳	۱۰/۸	۹	۹/۵	۹	۹	۱۳	۱۳	۱۴	۱۴	۵۹
فهرست رسی	۶	-	-	۱۳	۱۰/۸	۱۳	۱۳/۷	۱۲	۱۲	۷	۷	۵	۵	۵۰
مرجع شناسی عمومی	۴	۷	۷	۹	۸/۵	۱۱	۱۱/۶	۶	۶	۷	۷	۶	۶	۴۶
گزارش نویسی	۲	۸	۸	۶	۵	۹	۹/۵	۴	۴	۴	۴	۳	۳	۳۴
بانک های اطلاعاتی	۳	۷	۷	۲	۱/۷	-	-	۸	۸	۷	۷	۷	۷	۳۱
مرجع شناسی اسلامی	۲	۳	۳	۵	۴/۲	۲	۲/۱	۲	۲	۳	۳	۳	۳	۱۸
اصول کار مرجع	۲	۵	۵	۷	۵/۸	۱	۱	۴	۴	-	-	۱	۱	۱۸
مرجع شناسی تخصصی	۲	۴	۴	-	-	۳	۳/۲	۲	۲	۳	۳	۵	۵	۱۷
مقدمات آرشيو	۲	-	-	-	-	-	-	۱	۱	۱	۱	-	-	۲
سمعی و بصری	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۱	۱
ساختار و تجهیزات	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰
خدمات نوسازان	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰
اداره کتابخانه	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰
جمع	۴۸	۱۰۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۹۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۶۱۵

جدول ۲ فراوانی سوالات آزمون کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی به تفکیک دروس

همان طور که داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهد فقط ۳۶ واحد (۳۲/۷ درصد) از دروس تخصصی و پایه مورد تدریس در دوره کارشناسی مورد آزمون قرار گرفتند. و بیش از دو سوم دروس تدریس شده کوچکترین نقشی در تعیین سرنوشت آینده تحصیلی داوطلبان این رشته ندارد. این نقیصه در دانشگاه‌های دولتی ۴۳ درصد مشاهده شده بود و به عبارتی از این حیث دانشگاه‌های دولتی بهتر از دانشگاه آزاد عمل کرده‌اند.

در پاسخ به سوال سوم پژوهش «آیا بین سوال‌های طرح شده برای آزمون دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه آزاد تفاوت وجود دارد؟» داده‌های جدول ۳ تهیه شده است.

ردیف	عناوین دروس	دانشگاه آزاد		دانشگاه دولتی		D	(D)2
		رتبه فراوانی	رتبه	رتبه فراوانی	رتبه		
۱	مجموعه سازی ۱ و ۲	۱۲۷	۱	۵۷	۴	۳	۹
۲	مواد و خدمات کودکان و نوجوان	۱۲۰	۲	۳۵	۶	۴	۱۶
۳	کتابخانه و کتابداری	۹۲	۳	۸۰	۲	-۱	۱
۴	رده بندی	۵۹	۴	۳۳	۷	۳	۹
۵	فهرست نویسی	۵۰	۵	۷۲	۳	-۲	۴
۶	مرجع شناسی عمومی	۴۶	۶	۸۵	۱	-۵	۲۵
۷	گزارش نویسی	۳۴	۷	۳۲	۸	۱	۱
۸	بانک‌های اطلاعاتی	۳۱	۸	۵۱	۵	۳	۹
۹	مرجع شناسی اسلامی	۱۸	۹/۵	۱۹	۱۰	-۵	۲۵
۱۰	اصول کار مرجع	۱۸	۹/۵	۱۵	۱۱	۱/۵	۲/۲۵
۱۱	مرجع شناسی تخصصی	۱۷	۱۱	۱۰	۱۲	۱	۱
۱۲	مقدمات آرشیو	۲	۱۲	۵	۱۵	۳	۹
۱۳	سمعی و بصری	۱	۱۳	۰	۱۶	۳	۹
۱۴	ساختمان و تجهیزات	۰	۱۵	۶	۱۴	-۱	۱
۱۵	خدمات نوسودان	۰	۱۵	۹	۱۳	-۲	۴
۱۶	اداره کتابخانه	۰	۱۵	۳۱	۹	-۶	۳۶

$$\sum D = 136/5$$

جدول ۳. مقایسه تطبیقی توزیع فراوانی سوال‌ها در آزمون دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه‌های دولتی

اطلاعات جدول ۳، وضعیت تطبیقی فراوانی سوال‌های آزمون کارشناسی ارشد دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی را در بین سال‌های ۸۱-۸۶ به تفکیک ۱۶ ماده درسی به همراه رتبه‌بندی آنها یا درجه اهمیت از نظر تعداد سوالات نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، برای مقایسه رتبه‌ها سعی شده است میزان همبستگی بین رتبه‌های دروس در دو دانشگاه، با ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن مورد تحلیل قرار گیرد تا نوع و میزان همبستگی نیز مشخص شود. بنابراین، می‌توان چنین توصیف کرد که:

۱. بین دروس رتبه اول تا چهارم آزمون‌های مذکور در بین دو دانشگاه توافق بسیار ناچیزی وجود دارد. به نحوی که در دانشگاه آزاد؛ دروس مجموعه سازی، مواد و خدمات کودکان و نوجوانان، کتابخانه و کتابداری و رده‌بندی به ترتیب با مجموع ۱۲۷، ۱۲۰، ۹۲ و ۵۹ سوال از مجموع کل ۶۱۵ سوال در طول ۶ سال مورد بررسی (۶۵ درصد) رتبه‌های اول تا چهارم را به خود اختصاص داده‌اند. به عبارت دیگر، ۶۵ درصد از سوال‌های آزمون در طول ۶ سال مورد بررسی از این چهار درس انتخاب شده است و تنها ۳۵ درصد سوالات به ۱۲ درس دیگر اختصاص یافته است. این درحالی است که در دانشگاه‌های دولتی دروس مرجع‌شناسی عمومی، کتابخانه و کتابداری، فهرست‌نویسی و مجموعه‌سازی به ترتیب با ۸۵، ۸۰، ۷۲ و ۵۷ سوال از مجموع کل ۵۴۰ سوال طرح شده (۵۴ درصد) رتبه‌های اول تا چهارم را کسب کردند و ۴۶ درصد از سوالات از ۱۲ درس باقی‌مانده انتخاب شده است.
۲. بین دروس کم‌اهمیت (رتبه‌های پایین) نیز، بین دانشگاه آزاد و دولتی در تعداد سوالات تفاوت وجود دارد. در دانشگاه آزاد اسلامی، دروس مقدمات آرشیو، سمعی و بصری، ساختمان و تجهیزات، خدمات نوسودان و اداره کتابخانه با مجموع ۲، ۱، ۰، ۰ و ۰ سوال در آزمون‌های ۶ ساله (۰/۰۰۴) در رتبه‌های ۱۲ تا ۱۶ قرار گرفته‌اند. در حالی که در دانشگاه دولتی (دروس مرجع‌شناسی تخصصی، خدمات نوسودان، ساختمان و تجهیزات، مقدمات آرشیو و سمعی و بصری) با مجموع ۱۰، ۹، ۶، ۵ و ۰ سوال در آزمون‌های ۶

ساله در رتبه‌های پایین قرار گرفتند که این نسبت‌ها تفاوت معنی‌دار را بین آنها نشان می‌دهد.

۳. در بعضی دروس مانند اداره کتابخانه، در دانشگاه آزاد اسلامی هیچ سوالی طرح نشده و در رتبه ۱۶ قرار گرفته است، در مقابل، در دانشگاه‌های دولتی تعداد ۳۱ سوال (۶ درصد) فقط از این درس طراحی شده است. نادیده انگاشته شدن درس اداره کتابخانه‌ها، علی‌رغم اهمیت والای آن در رشته، و با توجه به این که امروزه بسیاری از تحقیقات در به‌کارگیری نیروهای متخصص کتابداری در پست‌های مدیریتی تاکید می‌شود جای تامل دارد.

۴. در دروس دیگر، مانند مرجع‌شناسی اسلامی، اصول کار مرجع، مرجع‌شناسی تخصصی و گزارش‌نویسی تفاوت معنی‌داری بین رتبه‌بندی دروس وجود ندارد و در هر دو دانشگاه سوالات تا حدودی بصورت یکسان طراحی شده‌اند.

۵. درس بانک‌های اطلاعاتی در دانشگاه آزاد اسلامی با ۳۱ سوال از مجموع ۶۱۵ سوال (۵ درصد) در رتبه ۸ و در دانشگاه‌های دولتی با ۵۱ سوال از مجموع ۵۴۰ (۹ درصد) در رتبه ۵ قرار گرفته است. جایگاه این درس بعد از دروس تخصصی، حاکی از آن است که این درس و مفاهیم مربوط به تکنولوژی‌های نوین از درجه اهمیت بالایی برخوردار بوده و توجه ویژه‌ای بدان مبذول می‌گردد. به تبع این توجه ویژه، سوال‌های بیشتری نیز در آزمون‌های کارشناسی ارشد از این مفاهیم به عمل می‌آید. توجه به ماهیت و نقش عملیاتی آن در مهارت‌های مورد نیاز یک کتابدار در عصر اطلاعات، می‌تواند گویای این واقعیت باشد که دانشگاه‌های دولتی در صدد به روز کردن مهارت‌ها و ارتقای توانمندی‌های مبتنی بر رایانه دانشجویان می‌باشند. علی‌رغم توجه دانشگاه آزاد به این مهم، تفاوت نسبت‌ها، ترازو را به نفع دانشگاه‌های دولتی سنگین می‌کند.

۶. تحلیل کل رتبه‌بندی‌های دروس در دو دانشگاه، از طریق نتایج به‌دست آمده از محاسبه ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن نشان می‌دهد بین رتبه‌های دروس در دو دانشگاه از نظر تعداد سوالات طرح شده در طول آزمون‌های ۶

ساله همبستگی مثبت و مستقیم وجود داشته و میزان همبستگی معادل ۸۰ درصد $\approx ۷۹۹/۷$ می باشد، که علی‌رغم تفاوت‌هایی کمی و رتبه‌ای، گویای وابستگی نسبی در اهمیت دروس می باشد. به عبارت دیگر ضریب تعیین رتبه‌های دروس در دو دانشگاه ۶۳ درصد می باشد.

نکته حائز اهمیت در موارد مطرح شده در شش بند بالا، اختلاف ۴ درس رتبه بالای دو دانشگاه می باشد. موارد در جدول ۴ نشان داده شده است.

همان‌طور که جدول ۴ نشان می دهد دروس مشترک در رتبه‌های اول تا چهارم در دو دانشگاه فقط دروس «مجموعه‌سازی ۱- ۲» و «کتابخانه و کتابداری» البته با رتبه‌های متفاوت است. اختصاص دادن ۵۵/۱ درصد از سوالات در آزمون دانشگاه آزاد به سه درس «مجموعه‌سازی» و «مواد خدمات کودکان و نوجوانان» و «کتابخانه و کتابداری» که بصورت تئوری ارائه شده و بعضاً نیز مبتنی بر یک یا دو منبع بوده و به مهارت‌های عملی چندانی نیاز نداشته، قابل تامل است. نادیده انگاشتن دروس عملی مانند فهرست‌نویسی و رده‌بندی و دروس مبتنی بر تجربه عملی مانند مرجع‌شناسی، شرایطی پیش می‌آورد که دانشجویان رشته‌های دیگر و فاقد تجربه کاری و دانش عملی، و یا دانشجویان کم‌توان در مهارت‌های عملی، صرفاً بر اساس محفوظات یکی دو منبع بتوانند از عهده این آزمون به راحتی برآمده و گوی رقابت را از سایر دانشجویان برابند.

هر چند دانشگاه‌های دولتی ۵۴/۵ درصد از سوال‌های خود را به دروسی چون «مرجع‌شناسی»، «کتابخانه و کتابداری»، «فهرست‌نویسی» و «مجموعه‌سازی» اختصاص می‌دهند و عملی بودن ماهیت برخی از این دروس ایجاب می‌کند که داوطلبان فرصت بیشتری به این دروس اختصاص داده و از نزدیک با ماهیت کاری فارغ‌التحصیلان این رشته بهتر آشنا شوند.

دانشگاه دولتی		دانشگاه آزاد		رتبه	دانشگاه
فراوانی	دروس	فراوانی	دروس		
۸۵	مرجع شناسی عمومی	۱۲۷	مجموعه سازی	اول	
۸۰	کتابخانه و کتابخانه	۱۲۰	مواد و خدمات کودکان و نوجوانان	دوم	
۷۲	فهرست نویسی	۹۲	کتابخانه و کتابداری	سوم	
۵۷	مجموعه سازی	۵۹	رده بندی	چهارم	

جدول ۴. مقایسه دروس رتبه‌های اول تا چهارم بین دو دانشگاه

بر اساس فراوانی سوالات

در پاسخ به سوال چهارم پژوهش، در خصوص معرفی منابع هسته، بر اساس آزمون‌های به عمل آمده در دو دانشگاه در طول سال‌های مورد بررسی، داده‌های پیوست ۱ و ۲ تهیه شده است.

همان‌طور که داده‌های پیوست ۱ نشان می‌دهد، مجموعاً ۴۷ منبع در طراحی سوالات آزمون کارشناسی ارشد دانشگاه‌های دولتی در طول سال‌های بررسی شده مورد استفاده واقع شدند. «کتابخانه و کتابداری» با ۶۴ سوال، «مرجع‌شناسی ...» با ۶۲ سوال و «فهرست‌نویسی...» با ۳۲ سوال در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند. برای معرفی منابع هسته آزمون دانشگاه آزاد اسلامی، داده‌های پیوست ۲ تهیه شده است. مقایسه پیوست ۱ و ۲ نشان می‌دهد که در دانشگاه دولتی ۴۷ منبع با رتبه‌های متفاوت مورد استفاده قرار گرفته است، اما در دانشگاه آزاد اسلامی این میزان به ۴۰ منبع تقلیل یافته است. در دانشگاه‌های دولتی، ۱۰ منبع با رتبه ۱ سوال در رده‌های پایین قرار گرفته‌اند، در حالی که این میزان در دانشگاه‌های آزاد اسلامی ۱۳ منبع می‌باشد. «کتابخانه و کتابداری»، «مرجع شناسی»، «فهرست‌نویسی: اصول و روش‌ها» و «اداره کتابخانه» ۴ منبع برتر در آزمون دانشگاه‌های دولتی و «مرجع شناسی»، «کتابخانه و کتابداری»، «ادبیات کودکان و نوجوانان: جنبه‌ها و ویژگی‌ها» و «مجموعه سازی» نوشته علی سینایی، ۴ منبع برتر آزمون دانشگاه آزاد اسلامی را به خود اختصاص داده‌اند. ۱۰ منبع از

۴۷ منبع (۲۱/۳ درصد) مورد استفاده در آزمون دانشگاه‌های دولتی، و ۸ منبع از ۴۰ منبع (۲۰ درصد) مورد استفاده در آزمون دانشگاه آزاد از انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) بوده‌اند.

موارد جنبی دیگر از بررسی سوالات

علاوه بر پاسخگویی به سه سوال مطرح شده، مواردی نیز وجود دارد که محققان در بررسی‌های خود با آنها مواجه بوده‌اند این موارد عبارتند از:

۱. بی‌ارتباطی برخی از سوال‌ها به دروس کتابداری: آزمون‌های ورودی معمولاً با هدف ارزشیابی و تخمین میزان معلومات پایه و سطح یادگیری و آمادگی متقاضیان انجام می‌شود، در حالی که برخی از سوال‌ها به گونه‌ای طراحی شده بودند که اولاً نه به حوزه کتابداری ارتباط داشتند و نه دانستن و ندانستن آنها مهارت یا وضعی را از متقاضیان آشکار می‌کرد و شاید از ۶ سطح یادگیری (بازگویی دانش عمومی، درک و فهم، کاربرد، تجزیه و تحلیل، ترکیب و آفرینندگی و ارزشیابی و قضاوت) تنها به سطح اول مربوط باشد (خسروی، ۱۳۷۵، ص ۱۱۱). برای جلوگیری از اطاله کلام، به آوردن چند نمونه از سوال‌ها اکتفا شده است. علاقه‌مندان می‌توانند به منابع معرفی شده مراجعه کنند:

- موضوع «فروغ ابدیت» چیست؟ (آزمون دانشگاه دولتی سال ۱۳۸۱)
- شیخ اشراق لقب چه کسی است؟ (آزمون دانشگاه دولتی سال ۱۳۸۱)
- ابوریحان بیرونی مولف کدامیک از کتاب‌های زیر است؟ (آزمون دانشگاه دولتی سال ۱۳۸۲)
- کدام گروه از فیلسوفان افکار مشترک دارند؟ (آزمون دانشگاه دولتی سال ۱۳۸۳)
- چه کسی نظریه بطلموس را درباره ثابت بودن زمین و حرکت خورشید به دور آن رد کرد؟ (آزمون دانشگاه دولتی سال ۱۳۸۳)
- کدام فیلسوف اصل عالم را عدد می‌دانست؟ (آزمون دانشگاه دولتی سال ۱۳۸۴)
- مفهوم کدام گزینه کمتر از دیگران به آیه شریفه «ان مع العسر یسرا» نزدیک است؟ (آزمون دانشگاه دولتی سال ۱۳۸۴)

- بیشتر صوفیان مسلمان به مکتب فکری کدام فرقه گرایش دارند؟ (آزمون دانشگاه دولتی سال ۱۳۸۵)
 - دقیق‌ترین تفاوت بین انسان و کامپیوتر کدام است؟ (آزمون دانشگاه آزاد اسلامی سال ۱۳۸۱)
 - مقصود از ترجمه تحت اللفظی چیست؟ (آزمون دانشگاه آزاد اسلامی سال ۱۳۸۴)
 - هلنسم چیست و به کدام دوره تاریخی ایران اطلاق می‌شود؟ (آزمون دانشگاه دولتی سال ۱۳۸۶)
- به زعم نگارندگان، در این خصوص، سوال‌های دانشگاه آزاد بهتر از سوال‌های دانشگاه‌های دولتی بوده و سوال‌های بی‌ارتباط کمتر طراحی شده بود.
۲. تکراری بودن سوال‌ها در طول سال‌های مختلف: با توجه به اینکه امروزه، سازمان‌های طراح سوال از بانک سوال بهره‌مند هستند و همه ساله بخشی از سوال‌ها از بانک سوال موجود در آن مرکز استخراج می‌گردد، لذا وجود این امر اجتناب‌ناپذیر بوده و به همین جهت از آوردن نمونه خودداری شده است.
۳. سوال‌های تکراری با اندک تغییرات در طول سال‌های مختلف: طراحی سوال‌های تکراری با اندکی تغییر از مواردی بود که در آزمون کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد بیشتر به چشم می‌خورد. برای نمونه چند مورد ارائه می‌گردد:
- دو نفر به نام‌های تورج بابکی و چنگیز بیگزاده گزیده‌ای از اشعار مولوی و حافظ را با نام «گزیده اشعار عرفانی» در کتابی گردآورده‌اند و نام آنها به ترتیب فوق در صفحه عنوان ذکر شده است. سرشناسه کتاب چه کسی خواهد بود؟ (آزمون دانشگاه آزاد اسلامی سال ۱۳۸۳)
 - دو نفر به نام‌های آذر تبریزی و چنگیز نامدار، گزیده‌ای از اشعار مولوی و حافظ را با نام «گزیده اشعار عرفانی» در کتابی گردآورده‌اند و نام آنها به ترتیب فوق در صفحه عنوان ذکر شده است. سرشناسه کتاب چه کسی خواهد بود؟ (آزمون دانشگاه آزاد اسلامی سال ۱۳۸۴)

- دو نفر به نام‌های کریم کافی و رحیم صافی کتابی را با عنوان «متن کامل مجموعه قوانین تجارت ایران» گردآوری و به چاپ رسانده‌اند. سرشناسه آن عبارت خواهد بود از: ... (آزمون دانشگاه آزاد اسلامی سال ۱۳۸۳)
 - دو نفر به نام‌های ایرج محمدی و تورج نامور، کتابی را با عنوان «متن کامل مجموعه قوانین تجارت ایران» گردآوری و به چاپ رسانده‌اند. سرشناسه آن عبارت خواهد بود از: ... (آزمون دانشگاه آزاد اسلامی سال ۱۳۸۴)
۴. افزایش سوالات تکراری بین سوال‌های آزمون‌ها با سوالات جمع‌آوری شده در کتاب‌های تست و آمادگی کنکور کارشناسی ارشد^۱: بر همگان واضح است که به دلیل ازدیاد بیش از حد داوطلبان تحصیلات تکمیلی، منابع مختلفی اعم از منابع کمک درسی و یا تست‌های کارشناسی ارشد، داوطلبان را وسوسه می‌کند که همیشه برای رسیدن به هدف، میان‌بر زده و کوتاه‌ترین مسیر را انتخاب کنند. جدول ۵ تعداد سوالات آزمون کارشناسی ارشد دو دانشگاه یافت شده از یکی از این منابع کمکی را نشان می‌دهد.

۱۳۸۶			۱۳۸۵			نوع دانشگاه
درصد	فراوانی	تعداد کل سوالات	درصد	فراوانی	تعداد کل سوالات	
۴۲/۲	۳۸	۹۰	۴۵/۵	۴۱	۹۰	دانشگاه‌های دولتی
۳۹	۳۹	۱۰۰	۳۷	۳۷	۱۰۰	دانشگاه آزاد اسلامی
۸۱/۲	۷۷	۱۹۰	۸۲/۵	۸۷	۱۹۰	جمع کل

جدول ۵. فراوانی مطابقت سوالات کارشناسی ارشد دانشگاه‌های دولتی و آزاد با منابع کمک درسی

همان‌طور که داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد، (۴۵/۵ درصد) از سوال‌های سال ۸۵ و (۴۲/۲ درصد) از سوال‌های سال ۱۳۸۶ آزمون دانشگاه‌های دولتی و (۳۷ درصد) از سوال‌ها در دانشگاه آزاد در سال ۸۵ و (۳۹ درصد) از سوال‌ها در سال ۸۶ در این منبع قابل بازیابی می‌باشد. طبیعی است داوطلبی که دنبال هدف‌های

کوتاه مدت (صرفاً قبولی در آزمون، نه داشتن اطلاعات پایه‌ای) باشد راغب می‌گردد که به جای رفتن به سراغ اصل منابع، به مطالعه خلاصه آنها که در این کتاب آمده است پردازد.

نتیجه‌گیری

آنچه از حاصل مطالب ذکر شده بر می‌آید، توجه به ضرورت تحول در برنامه‌های درسی است تا فراگیران با دانسته‌های مناسب‌تر، توانایی پاسخگویی به انتظارات جامعه را داشته باشند. این نیاز با تحول در شیوه‌گزینش و طراحی سوال‌های متناسب با آموخته‌های تخصصی و متکی بر تجربه و عمل و نه صرفاً متکی بر محفوظات عجین می‌باشد. حال که فعالیت‌هایی مبتنی بر پژوهش‌های علمی در خصوص سرفصل دروس و بازنگری در آنها آغاز شده است، امید است دست اندرکاران، موارد مطرح شده در این نوشته را نیز مد نظر قرار داده و راهکارهای مناسبی را برای فائق آمدن بر این مشکلات اندیشه کنند. در پایان، برای رفع نواقص مطرح شده در این حوزه و آغاز تحولات جدید در آموزش و گزینش دانشجویان مستعد به عنوان متخصصان نسل آینده کتابداری، آرزوی خود را با رویای باکلند پیوند زده و چنین عنوان می‌کنیم که «اگر ما میراث و علائق خود را با دیگران به اشتراک نگذاریم، نمی‌توانیم متوقع باشیم ما را درک کنند و در نتیجه باعث می‌شویم که دیگران از این ایده که مسائلی که ما با آنها سر و کار داریم و یک حوزه جدید می‌باشد غافل بمانند. اگر ما میراث خود را بفهمیم و آینده را به گونه‌ای گسترده، تمام شمول، راهبردی، و به شیوه‌ای زایا بر پایه آن بنا کنیم، می‌توانیم به صورت فردی زندگی جالب داشته و به صورت سازمانی، شکوفا باشیم و در مجموع با بقیه جهانیان همکاری کنیم». این است آرزوی ما و رویای باکلند (۱۳۸۳، ص ۱۱۷).

پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده

فریبرز خسروی در مقاله «ترازوی کاست کار» به بررسی سوالات آزمون

کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی در سال ۷۴-۷۵ جهت تعیین حیطه‌های شناختی، عاطفی-روانی و حرکتی پرداخته است. وی با طبقه‌بندی سطح یادگیری در ۶ طبقه، بازگویی دانش عمومی، درک و فهم، کاربرد، تجزیه و تحلیل، ترکیب و آفرینندگی، ارزشیابی و قضاوت دریافت که سوالات بیشتر در ابتدائی‌ترین سطح، یعنی بازشناسی و بازگویی اطلاعات پیشین و بیشتر متکی بر حافظه است و بقیه حوزه‌ها در این آزمون مغفول واقع شده است (خسروی، ۱۳۷۵، ص ۱۱۱). با توجه به اینکه همچون تحقیقی بر روی سوال‌های آزمون کارشناسی ارشد دانشگاه‌های دولتی و آزاد صورت نگرفته است، پیشنهاد می‌گردد که پژوهش‌های مشابه بر روی سوال‌های دانشگاه آزاد و دولتی نیز صورت گیرد.

پی‌نوشت‌ها

۱. الف. اشرفی ریزی، حسن. مجموعه سوال‌های چهار گزین‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی: ویژه آزمون‌های کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی ارشد. تهران نشر کتابدار، ۱۳۸۴؛ ب. متقی دادگر، امیر؛ احمدلو، علی اکبر. مجموعه سوال‌های کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: پردازش، ۱۳۸۴-۸۵. ج ۲

منابع

- باکلند، مایکل (۱۳۸۳). میراث دانشگاهی علم کتابداری و اطلاع رسانی: منابع و فرصت‌ها. ترجمه ایرج رداد، کتابداری و اطلاع رسانی، ۷ (۴): ۹۷-۱۱۷.
- جوکار، عبد الرسول؛ حمدی پور، افشین (۱۳۸۰). نیاز به تحول در برنامه‌های درسی کارشناسی کتابداری و اطلاع رسانی. کتابداری و اطلاع رسانی، ۴ (۲): ۹-۲۴.
- حری، عباس (۱۳۷۸). آموزش کتابداری و اطلاع رسانی در مجموعه اطلاع رسانی: نگرش‌ها و پژوهش‌ها. تهران: نشر کتابدار.
- خسروی، فریبرز (۱۳۷۵). ترازوی کاست کار. فصلنامه کتاب، ۷ (۲) تابستان: ۱۱۰-۱۱۷.
- داورپناه، محمدرضا (۱۳۸۳). آسیب شناسی سوالات آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی و عدم تطابق آن با واحدهای درسی دوره کارشناسی. فصلنامه کتاب، ۱۵ (۱): ۱۳-۲۴.
- دیانی، محمد حسین (۱۳۷۹). شیوه‌های ناکارآمدی در آزمون کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی. کتابداری و اطلاع رسانی، ۳ (۲): ۱-۲۲.
- _____ (۱۳۸۵). کتاب‌های مرجع دیروز، میداندار آزمون کارشناسی ارشد امروز، کتابداری و اطلاع رسانی، ۹ (۱): ۳-۷.
- ذاکری فرد، فاطمه (۱۳۸۱). نظرسنجی از دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع رسانی پیرامون جایگاه درس زبان انگلیسی در این رشته. کتابداری و اطلاع رسانی، ۵ (۴): ۵۱-۶۰.
- کیانی خوزستانی، حسن (۱۳۷۴). نظام آموزش کتابداری در دانشگاه‌های ایران، در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی و نکات لازم در اصلاح و بهبود وضعیت موجود. پیام کتابخانه، ۷ (۲): ۳۵-۴۹.